

І. КОРЕЦЬКИЙ

САМОУЧОК

німецької мови для початкуючих

I. KORETZKYJ

LEHRBUCH

der deutschen Sprache für Anfänger

II.

ВИПУСК — LIEFERUNG

101-ий — „	hundertunderste	1000-ий — der	tausendste
120-ий — „	hundertzwanzigste	1940-ий — „	neunzehnhundertvierzigste
121-ий — „	hunderteinundzwanzigste	2000-ий — „	zweitausendste
200-ий — „	zweihundertste	100.000-ий — „	hunderttausendste
300-ий — „	dreihundertste		
400-ий — „	vierhundertste	1.000.000-ий —	millionste

ПРИМІТКА ч. 32 ANMERKUNG N

Порядкові числівники (die Ordnungszahlwörter) творимо з головних, додаючи закінчення *-te* (від 2—19) або *-ste* (від 20 вгору). У кількацифрових числівниках тільки останній числівник має закінчення *-te* (*-ste*). Наприклад: der zweihunderteinundfünfzigste (251-ий).

Порядкові числівники відміняються, як прикметники з родівником означеним (der erste як der gute). Коли додамо до порядкового числівника закінчення *l* — дістаємо дробину. Напр.: ein Drittel, одна третина, ein Viertel одна четвертина, ein Fünftel одна пята, ein Zehntel одна десята. На питання *wie oft?* (як часто?) відповідаємо: einmal (раз), zweimal (два рази), fünfmal, vielmal.

ВПРАВА ч. 12 ÜBUNG N

Es ist schon unsere zwölfte Lektion der deutschen Sprache. — Wie alt ist dein Vater? (Beantworte die Frage!). — Weisst du, wieviel Einwohner New-York hat? — Bei der letzten Volkszählung hatte New-York 6.930.000 Bewohner. — Die Lebenszeit eines Menschen ist ungefähr 60 Jahre, manche erreichen sogar des Alter von hundert Jahren.—Wir leben in den vierziger Jahren des XX. Jahrhunderts. — Um wieviel Uhr begibst du dich täglich in die Schule? — Ich begeben mich täglich pünktlich um halb acht Uhr in die Schule. — Meine Schwester dagegen bleibt zu Hause und nimmt um 4 Uhr nachmittags (den) Unterricht in fremden Sprachen.

die Jahreszeit	пора року	die Volkszählung	конскрипція
die Woche	тиждень		перепис населення
der Monat	місяць	das Alter	вік
der Einwohner	} мешканець	die Lebenszeit	вік
der Bewohner		die Reihe	ряд, черга

Jänner (Januar) січень	Samstag (Sonnabend) субота
Februar лютий	Sonntag неділя
März березень	also отже
April квітень	ich bin ... alt маю ... літ
Mai травень	rechnen рахувати
Juni червень	erreichen досягнути
Juli липень	sogar навіть
August серпень	ungefähr около
September вересень	gegen около
Oktober жовтень	um wieviel Uhr в котрій го-
November листопад	дині?
Dezember грудень	täglich щодня
Montag понеділок	pünktlich точно
Dienstag вівторок	fremd чужий
Mittwoch середа	entdecken відкрити
Donnerstag четвер	zahlen платити
Freitag п'ятниця	erblicken побачити

Напиши словами по німецьки такі числа: 167, 244, 1.596, 3.789, 10.673, 151.004, 304.051! — Вичисли всі пори року, всі дні тижня і місяці!

Вівторок є другим днем у тижні. — В котрій годині йдеш завтра на прохід? — Підемо всі разом на прохід в неділю, около 4 година пополудне. — Мій добрий знайомий купив учора в місті за 355 марок золотий годинник. — Я заплатив за своє вбрання 120 марок. — Вояки машерували вулицею і в третьому ряді я побачив свого брата. — Чи знаєш того пана в сьомому ряді праворуч? — Ми сиділи в театрі завсіди в 15-му ряді.

ТРИНАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ DIE DREIZEHNTE UNTERRICHTSSTUNDE.

Werden — ставати.

Ich werde mit jeder Unterrichtsstunde gescheiter
стаю з кожною лекцією розумніший.

Du wirst jedes Jahr höher
ти стаєш (з кожним роком) щороку вищий.

Sie wird immer hübscher
вона стає щораз краща.

Wir werden mit den Jahren älter
з роками стаємо старші.

Ihr werdet mit jedem Mal strenger
стаєте за кожним разом строгіші.

Sie werden schweigsamer
вони стають більш мовчазні.

ПРИМІТКА Ч. 33
ANMERKUNG N

Поруч із **haben** (мати) і **sein** (бути) допоміжним дієсловом у німецькій мові при відміні дієслів є також **werden** (ставати). Крім свого власного значіння (ставати) вживаємо **werden** при творенні всіх *страдальних* (пасивних) форм (*die leidende Form*) дієслова. Наприклад: *ich lobe* хвалю, *ich werde gelobt* мене хвалять; *man isst das Fleisch* (люди) їдять м'ясо, або: *das Fleisch wird gegessen*; *der Schuster verfertigt die Schuhe* швець робить черевики, або: *die Schuhe werden vom Schuster verfertigt*. Українська мова любить форми діяльні (активні) і тому лише у виїмкових випадках вживаємо форм страдальних (пасивних). Навпаки німецька мова: вона любить страдальні форми дієслова і вживає їх дуже часто.

Можливий спосіб у відміні дієслів.

Die Möglichkeitsform in der Konjugation der Zeitwörter.

Der Arzt sagt, ich sei krank

лікар каже, що я хворий.

Wenn ich nur Zeit hätte!

коби я лише мав час!

Hätte man uns nicht angehalten, wir wären bestimmt gekommen

колиб нас не затримали були, ми булиб напевне прийшли.

ПРИМІТКА Ч. 34
ANMERKUNG N

Можливий спосіб (*die Möglichkeitsform*) творимо з дійсного (*die Wirklichkeitsform*) так, що корінна голосівка **a, o, u** переходить в **ä, ö, ü**, або, коли 2-га особа теперішнього часу кінчається на **-est** та третя на **e**. Напр.: *ich hatte* я мав, *ich hätte* я мав би, *ich frog* я мерз, *ich fröre* я мерз би, *ich bot* я жертвував, *ich böte* я жертвував би, *ich gab* я давав, *ich gäbe* я давав би, *ich grub* я копав, *ich grübe* я копав би, *ich schuf* я творив, *ich schüfe* я творив би, *ich lobe, du lobst* хвалю, хвалиш, — *ich lobe, du lobest, er lobe* я хвалив би (тепер), ти хвалив би, він хвалив би.

Можливого способу вживаємо в німецькій мові при вислові здогаду, сумніву, або бажання, здебільша

у злущі з dass що, щоби, wenn коли, коби, ob чи ітп.
Напр.: Gebe Gott дав би Бог.

Ich fragte ihn, ob er krank sei

я питаю, чи він хворий.

Wenn es nur nicht so geregnet hätte!

колиб тільки так не падав був дощ!

Вся відміна всіх часів і форм від дієслів haben, sein і werden виписана на дальше поданій таблиці. Треба її навчитися на память!

ВПРАВА ч. 13 ÜBUNG N

Es war einmal ein Förster, der ging in den Wald auf die Jagd, und die er in den Wald kam, hörte er schreien, als ob es ein kleines Kind wäre. — Der Bräutigam tanzte mit seiner Braut und meinte, dass sie noch niemals so schön gewesen wäre. — Die Tage im Frühling werden immer länger, die Nächte immer kürzer. — Nicht alle Soldaten werden im Krieg getötet. — In den Buchhandlungen werden die Bücher verkauft, in den Lesehallen werden sie gelesen. — Wenn ich Geld gehabt hätte, hätte ich mir ein neues Kleid gekauft. — Den armen Leuten wird manchmal das Leben zur schweren Last. — Als es ganz dunkel geworden ist, sind die Soldaten zum Angriff gegangen.

der Förster лісничий	der Schuster швець
die Jagd лови	der Arzt лікар
der Bräutigam наречений	die Schlacht=der Kampf бій
die Buchhandlung книгарня	meinen думати
die Lesehalle читальня	n niemals ніколи
die Last тягар	manchmal інколи
der Handwerker ремісник	schweigsam мовчазний
der Gegenstand предмет	anhalten затриматися
der Bedarf потреба	schiessen стріляти
die Kriegezeit военний час	hart тяжкий, твердий

Переклади чергові речення у страдальній формі:
Übersetze ins Deutsche folgende Sätze in leidender Form:

Ремісники виготовлюють різні предмети першої потреби. — Вояки побили ворогів у важкій боротьбі. — Лісничі стріляють заяців, вовків і медведів. — Зимом зимно нам, зате літом нам тепло. — Одних люди хвалять, інших ганяють. — Підчас війни (у воєнному часі) люди менше сміються і танцюють, ніж підчас мира (мирного часу).

Бідний був би щасливий, коли б мав гроші. — Коли б вони мали вчора гроші, то були б поїхали до Львова. — Вони не знали, чи він здоров. — Коли б він був мав час, він був це вже зробив.

ЧОТИРНАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ

DIE VIERZEHNTE UNTERRICHTSSTUNDE.

Приказовий спосіб. — Die Befehlsform.

Sei artig und lerne fleissig!

будь чемний і вчися пильно.

Lies den Brief!

читай (цього) листа.

Wirf den Stein in den Fluss!

кинь камінь у воду.

Geh und komm bald wieder!

іди і прийди швидко знову.

„Habt Acht“ befahl der Hauptmann seinen Soldaten.

„позір“ (уважайте) наказав сотник своїм воякам.

ПРИМІТКА Ч 35 ANMERKUNG N

Приказову форму (приказний спосіб, die Befehlsform) на одну творимо так, що з дієменника відкидаємо кінцівку *n*. Напр.: *lobe, lege, warne, warte, sage* ітд. У множині — до кореня (пня) дієслова додаємо *t* або *et*: *legt, warne!, wartet, saget*. Дієслова сильної відміни, які мають корінну голосівку *e* перемінюють її в однині на *i* та не приймають ніякого закінчення: *geben — gib — gebet, sprechen — sprich — sprecht, nehmen — nimm — nehmet, befehlen — befiehl — befehlet*. У деяких випадках кінцеве *e* затрачується. Напр.: *hab(e) Acht позір, tu(e) das зроби це, geh(e) nach Hause йди додому*.

Зложені дієслова.

Zusammengesetzte Zeitwörter.

Ich gehe jetzt fort відходжу тепер.

Komm her ходи сюди.

Du wirst zum Abendbrot eingeladen тебе запрошують на вечерю (в страд. формі).

Nimm mich mit возьми мене з собою.

Sie haben ihr Geld zurückbekommen вони дістали назад свої гроші.

Wann geht der Zug ab? коли відходить потяг?

ПРИМІТКА Ч. ANMERKUNG N **36**

Зложені дієслова (*die zusammengesetzten Wörter*) у головних реченнях розділюються і свій приїменник або прислівник перекидають на кінець речення. Напр.: *Ich stehe spät auf* встаю пізно. Зате у побічних реченнях вони не розділюються. Напр.: *Man sagt mir, dass ich nicht spät aufstehe* кажуть мені, щоб я не вставав пізно.

Такі приростки є завжди *роздільні*: *ab, an, auf, aus, ein, fort, her (heran, herauf, herbei, herein), mit, nach, vor, zu, zurück*. Напр.: *nimm ab* відійми, *leg an* налож, *mach auf* відчини, *geh aus* вийди, *tritt ein* увійди, *setze fort* продовжай, *komm her* ходи сюди, *bring mit* принеси з собою, *ahme nach* наслідуй, *reite vor* їдь наперед, *mach zu* замкни, *tufe zurück* відклич.

Такі приростки *роздільні*, якщо на них спочиває наголос, і *нероздільні*, коли вони не є *наголошені*: *durch, über, um, unter, wieder, voll*. Напр.: *er kommt mit Mühe durch* він з трудом пробивається, але: *der Rost durchfriest das Eisen* іржа прогризає залізо. — *Ich kaufe die Uhr wieder* відкуповую годинник; але: *ich wiederhole den Satz* повторюю речення.

Нероздільні є всі дієслова на *be-, ge-, ent-, er-, ver-, zer-*. Напр.: *ich entfernte mich* я віддалився, *man erlebt manches*, люди всячину переживають, *er hat das Papier zerrissen* він подер папір.

Відміна зложених дієслів.

Konjugation der zusammengesetzten Zeitwörter.

ich gehe fort — відходжу

	<i>Ich gehe fort</i> відходжу
Тепер. час:	<i>ich gehe fort wir gehen fort du gehst fort ihr geh(e)t fort er geht fort sie gehen fort</i>
минул. недокон.:	<i>ich ging fort</i>
„ докон.:	<i>ich bin fortgegangen</i>
давноминулий:	<i>ich war fortgegangen</i>
будучий I:	<i>ich werde fortgehen</i>
будучий II:	<i>ich werde fortgegangen sein</i>
приказний спосіб:	<i>gehe fort; geh(e)t fort!</i>
дієприкметник:	<i>fortgehend, fortgegangen</i>
дієіменник:	<i>fortgehen, fortgegangen sein</i>

Ich mag ihn nicht sehen не можу дивитись на нього.

Man darf nicht zu viel essen не вільно забагато їсти.

Man muss lernen, wenn man etwas wissen will люди мусять вчитися, коли хочять щось знати (неособ.).

ПРИМІТКА Ч. 37
ANMERKUNG N

Крім дієслів, які відмінюються так, як *legen* або *sagen* (себто: м'яко чи слабо) і таких, які відмінюються, як *fahren, halten, fänden, sehen, helfen, heben, leiden, fliegen, bleiben* (себто твердо чи сильно), є ще кільканадцять дієслів неправильних. З них найважливіші, дуже часто вживані, такі:

können могли, *dürfen* сміти, могли, *mögen* могли, *müssen* мусяти, *sollen* повинно бути, *wollen* хотіти, *dünken* здаватися, *gehen* йти, *stehen* стояти, *wissen* знати, *kennen* знати, *rennen* бігти, *senden* посилати, *wenden* звертати, *bringen* приносити, *denken* думати, *tun* знати.

Відміна дієслів: können, dürfen, mögen, müssen, wollen, sollen, wissen — гляди табеля на кінці книжки! *Всі граматичні форми тієї табелі треба навчитися на память!*

Крім вичислених у поданому вгорі списку, маємо ще такі важливі дієслова неправильної відміни:

діємєник	час тепєр.	мнєлуий недєк.	мнєлуий докєн.
1. brennen горіти	ich brenne	ich brannte	ich habe gebrannt
2. bringen принєсти	ich bringe	ich brachte	ich habe gebracht
3. denken думати	ich denke	ich dachte	ich habe gedacht
4. dünken здаватися	ich dünke	ich deuchte	ich habe gedeucht
5. gehen йти	ich gehe	ich ging	ich bin gegangen
6. kennen знати	ich kenne	ich kannte	ich habe gekannt
7. rennen бігти	ich renne	ich rannte	ich bin gerannt
8. senden посилати	ich sende	ich sandte	ich habe gesandt (gesendet)
9. stehen стояти	ich stehe	ich stand	ich bin gestanden
10. wenden звертати	ich wende	ich wandte	ich habe gewandt (gewendet)
11. tun діяти, робити	ich tue	ich tat	ich habe getan

ВПРАВА Ч. 15
ÜBUNG N

Jeder Mensch muss fleissig arbeiten, ob er will oder nicht. — Man darf nicht streiten, wenn man nicht Recht hat. — Der Faule mag lieber schlafen, als früh aufstehen. —

Mit wem gingst du gestern spazieren? — Du sollst niemanden beleidigen. — Was hast du deiner Schwester zu ihrem Geburtstag gesandt? — Kannst du nicht ruhig sitzen? — Jeder weiss, dass et sterben muss. — Sie sollen nur das tun, was Ihnen ihr Gewissen befiehlt.

das Recht	право, слушність	spazierengehen	проходжу-
der Faule	} лінтяй		ватися
der Faulenzer		beleidigen	ображувати
der Geburtstag	день народин	bedeuten	значити
der Namenstag	імянини	bevor	заки
das Gewissen	совість	begegnen	(з 3-ім відм.) стрі-
der Verräter	зрадник		нути
von	(з 3-м відм.) з	kennen lernen *)	пізнати
		verbieten	заборонити

Що це має значити? — Ми повинні бідним помагати. — Чи ви не могли б піти з нами на прохід? — Хай буде, що хоче. — Вороги спалили ціле місто. — Люди відвертаються від зрадників. — Не роби нікому нічого злого. — Заки щось скажеш, ти повинен подумати. — Чи не знаєш, куди він пішов і коли вернеться? — Чи не знаєш, кого він учора стрінув? — Не можу читати цієї книжки. — Я ще його не знаю, але можу його пізнати. — Тобі не вільно робити того, що тобі заборонив учитель. — Залиши його в спокою, що хочеш від нього?

ШІСНАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ

DIE SECHZEHNTE UNTERRICHTSSTUNDE.

Неособові дієслова.

Unpersönliche Zeitwörter.

Es regnet im Herbst, es schneit im Winter

дощ паде восени, сніг паде в зимі.

Es blizt im Sturm

лискає серед бурі.

Es donnert, dass alles dröhnt

гремить, аж усе дрожить.

ПРИМІТКА Ч. **38**
ANMERKUNG N

Неособові дієслова відмінюються лише в 3-ій особі однини.

*) гляди 17-а лекція, примітка ч. 41: подвійні дієслова.

es regnet — паде дощ

Дійсний спосіб Wirklichkeitsform		Можливий спосіб Möglichkeitsform
час тепер. Gegenwart	es regnet	es regne
минул. недок. Mitvergangenheit	es regnete	es regnete
минул. докон. Vergangenheit	es hat geregnet	es habe geregnet
давноминулий	es hatte geregnet	es hätte geregnet
будучий I.	es wird regnen	es werde regnen
будучий II.	es wird geregnet haben	es werde geregnet haben

Описова форма майбутнього часу і приказного способу.
Die Umschreibungsform der Zukunft und der befehlenden Art.

Du sollst ruhig sitzen (= sitze ruhig!) сиди спокійно!
Lass ihn gehen (= er gehe!) хай іде! — Wirst du das stehen lassen? чи залишиш це? (= залиши це). — Was soll das werden? що це буде? — Mag er lesen! (= er lese!) хай читає! — Er darf nicht sprechen хай не говорить (йому не вільно говорити).

ПРИМІТКА Ч. 39
ANMERKUNG N

Вичислені в попередній лекції дієслова können, sollen, mögen, dürfen, müssen і lassen, а також werden мають своє власне значіння (могти, мусити, лишити, ставити), але їх уживається також у злучі з іншими дієсловами, і то найчастіше при вислові приказу. Майбутній час у злучі з одним із вичислених дієслів має часто значіння приказу або здогаду (як вищенаведений приклад: wirst du das stehen lassen? = lass das stehen!) Здогад: er wird es schon erlernen він це вже напевне (мабуть) вивчить. Таксамо у минулому часі. Напр.: er muss schon weggegangen sein він уже певне відійшов.

Коли згадані слова können, müssen, sollen, wollen ітд. у злучі з іншим дієім'яником висловлюють ба-

жання, певність або здогад, то в минулому доконаному часі (Vergangenheit) і давноминулому часі (Vorvergangenheit) ті допоміжні слова не відмінюються слабо (gekönnt, gemusst, gewollt, gesollt), лише твердо, при чому дієприкметник мин. часу (das Mittelwort der Vergangenheit) рівняється дієменникові (können, müssen, sollen, wollen). Напр.: ich habe in die Stadt gehen sollen я повинен був іти до міста; ich hätte diesen Hut kaufen können я міг би був купити цей капелюх; ich habe ihn nicht beleidigen wollen я не хотів його образити. Подібно творять свій минулий доконаний час деякі інші дієслова, які приходять у злучі з іншими дієменниками. А саме: hören чути, sehen бачити, heißen називатися, казати, helfen помагати і ін. Напр.: ich habe sie singen hören я чув, як вона співала.

ВПРАВА Ч. 16 ÜBUNG N

Während des Kampfes blitzt und donnert es, wie in einem Sturm. — Es hagelte eine ganze Stunde und das Getreide hat viel leiden müssen. — Hast du ihn gestern nicht sehen können? — Im Frühling taut es und viel Gewässer fließt ab. — Mögen sie laufen, wir werden ihnen nachkommen. — Wir wollen nicht streiten, du wirst Recht haben. — Warum hast du gestern nicht lernen wollen? — Lass ihn nicht hungern.

der Sturm буря
das Getreide збіжжя
die Ruhe спокій
das Gewässer води
die Jahreszeit пора року
das Vergnügen приємність
der Streit суперечка
die Eintracht згода
es blitzt лискає

es donnert гремить
es hagelt паде град
es taut тає
es schneit паде сніг
abfließen відпливати
hungern голодувати
auswendig на память
einig згідливий
erlernen навчитися

В котрій порі року паде сніг та в котрій лискає і гремить? — Весною є багато води і вона відпливає. — Шукайте (ви повинні шукати) і знайдете. — Підчас науки ти повинен дати спокій сусідові. — Люди дивляться з приємністю, як паде сніг. — Лекція була дуже трудна і ми не могли навчитися всіх слів напам'ять. — Ти не повинен був учора пити зимної води. — Залишім цю суперечку і будемо жити в згоді.

СИМНАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ
DIE SIEBZEHNTE UNTERRICHTSSTUNDE.

Уживання дієменника та подвійні дієслова.

Der Gebrauch des Nennwortes und doppelte Zeitwörter.

Wir bitten dich, alle Wörter auswendig zu lernen
просимо тебе навчитися всіх слів на память.

Wir gehen in die Stadt, um Einkäufe zu machen
ідемо до міста (щоби) зробити закупи.

Er ist zurückgekommen, ohne es erledigt zu haben
він вернувся, не полагодивши цього.

Er hat sich geärgert, anstatt sich zu freuen
він гнівався, замість тішитися.

Er hatte Gelegenheit reich zu werden
він мав нагоду стати багатим.

ПРИМІТКА Ч. 40
ANMERKUNG N

Дієменники (теперішнього і минулого часу, дієльного і страдального виду) приходять в німецькій мові завсиди у злучі з применником **zu** або **um zu** щоби, **ohne zu** без того, щоб, **anstatt zu** замість того, щоб. У зложених дієсловах **zu** приходить між применником та дієсловом. Напр.: **es hat keinen Sinn sich umzuschauen** нема сенсу оглядатися.

Не даємо **zu** лише по таких дієсловах: **sollen, wollen, müssen, dürfen, mögen, lassen**, — крім цього по: **gehen, helfen, heissen, lehren, lernen, bleiben, hören** і ще інших. Напр.: **wir wollen nicht essen** не хочемо їсти (але: **wir haben Lust zu essen** маємо охоту їсти); **man kann nicht gehen** не можна ходити; **er ging betteln** він пішов жebraти; **sie lernt singen** вона вчиться співати; **man hört das Kind weinen** чуємо, що дитина плаче.

*

Wir wollen spazieren gehen хочемо піти на прохід.

Er ist stehen geblieben він станув.

Wir haben einen Kameraden kennen gelernt ми познайомилися з одним товаришем.

Warum gehst du so spät schlafen? чому йдеш так пізно спати?

ПРИМІТКА Ч. 41
ANMERKUNG N

У німецькій мові є багато т. зв. подвійних дієслів (doppelte Zeitwörter), себто по два дієслова на одно зна-

чіння: kennen lernen познайомитися, пізнати, fallen lassen занехати, spazieren gehen проходжуватися, і т. п. інші. Відмінюються такі дієслова так, що перше дієслово залишається невідмінне, відміняється лише друге. Напр.: kennen lernen, ich lerne kennen, ich lernte kennen, ich habe kennen gelernt; spazieren gehen: ich gehe spazieren, ich ging spazieren, ich werde spazieren gehen, ich bin spazieren gegangen.

ВПРАВА Ч. 17 ÜBUNG N

Wir haben keine Zeit, das zu tun. — Die Soldaten haben den Befehl erhalten, auf den Feind zu schießen. — Man lebt, um zu arbeiten, und man arbeitet, um leben zu können. — Er ist schlafen gegangen, ohne sein Abendbrot gegessen zu haben. — Anstatt mit mir spazieren zu gehen, ging er nach Hause, um sich zur morgigen Unterrichtsstunde vorzubereiten. — Hilf mir die Last tragen. — Warum willst du mir nicht deine Erlebnisse erzählen? — Er blieb auf der Eisenbahnstrecke stehen und wollte nicht weiter gehen. — Es ist traurig, von seinen Freunden im Unglück verlassen zu sein. — Man soll von niemandem verlangen, über seine Kräfte zu arbeiten.

das Abendbrot вечера
die Eisenbahnstrecke залізн.

шлях, рейки

das Unglück нещастя
das Erlebnis переживання
der Abschied прощання

Abschied nehmen прощатися

hoffen сподіватися

zwingen змушувати

schießen стріляти

verlassen покидати, залиша-

тись

verlangen жадати

über (з 3. і 4.) понад

angenehm приймний

sich unziehen переодягатися

es ziert sich лице

freundlich приятний

zusammen разом

erlauben дозволяти

für (з 4 -м відм.) для

sich vorbereiten приготова-

тись

beabsichtigen } задумувати
gedenken }

Дуже приємно нам бачити вас у себе. — Він відійшов, не попровавшись. — Личить бути приятним. — Треба кожному відповісти на його питання. — Дозвольте нам молодим працювати з вами старшими. — Приємно є померти за батьківщину. — Примусили його (неособ.) залишитися в хаті та вчитися німецької мови. — Поможіть (ви повинні допомогти) бідним. — Замість суперечитись з нами, оповідajte (ви повинні оповісти) щось

цікавого. — Що задумуєте робити завтра вечером? — Чи не хочеш іти зі мною на прохід? — Сподіваюся, що завтра зможу (могтиму) дістати гроші. — Де ти пізнав свого найкращого товариша?

ВІСІМНАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ DIE ACHTZEHNTE UNTERRICHTSTUNDE

Зложені іменики і прикметники.

Zusammengesetzte Haupt- und Eigenschaftswörter.

Im Speisesaal sich ein Esstisch, in der Küche ein Küchentisch.

в їдальні стоїть їдальняний стіл, у кухні кухонний.

Im Schlafzimmer dagegen sehen wir einen Kleiderschrank und an der Wand eine Wanduhr

зате у спальні бачимо шафу на одяги та на стіні стінний годинник.

Im Garten gibt es Obstbäume, wie Apfelbäume, Birnbäume, Kirschbäume und Pflaumenbäume

в саді є овочеві дерева, як яблуні, груші, черешні і сливи.

Aus den Worten „Jahr“ und „Markt“ wird das Wort Jahrmarkt zusammengesetzt

зі слів „рік“ і „базар“ складається (є зложене) слово ярмарок.

Zum Gottesdienst dienen die Gebetbücher

до Богослуження служать молитовники.

ПРИМІТКА Ч. 42 ANMERKUNG N

Зложені слова є одною з найбільш характеристичних рисок німецької мови. Таких слів-імеників, прикметників, і навіть прислівників — є надзвичайно багато і їх можна собі самому творити. Коли напр. хочемо точніше означити значіння якогось слова (іменика), то лучимо його з другим (імеником), при чому головний іменик є завжди на кінці, а на початку той, який має вужче значіння чи дає ближче пояснення. Напр.: *der Schreibtisch, der Esstisch, der Kindertisch, der Küchentisch*. Родівник походить все від головного, себто другого (останнього) іменика. Напр.: *das Speisezimmer* (від *das Zimmer*) їдальня, *die Haustür* (від *die Tür*) хатні двері ітп. Деякі зложені іменики з дієслова й іменика. Напр.: *der Wartesaal* ждаль-

ня, das Lesezimmer читальня, die Badestube (das Badezimmer) лазничка. Звичайно обидва іменники, з яких складається слово, приходять в 1-му відмінку однини, інколи для легчої вимови — зі вставленим е посередині. Напр.: das Tagebuch щоденник. Прикметники у зложених іменниках приходять у своїй невідмінній формі: das Fremdwort чуже слово, der Schnellzug поспішний потяг. Коли зложений іменник вказує своїм значінням на походження (від чогось) або на чиюсь власність, тоді його пояснювальна частина (перший з черги іменик) приходить у другому відмінку. Напр.: der Königssohn син короля, der Landsmann земляк, der Staatsverrat державна зрада, der Kindergarten дитячий садок. Від ріжного способу зложення слів залежить інколи значіння слова: der Landsmann земляк, але der Landmann селянин. У німецькій мові можуть бути слова зложені навіть з кількох різних слів. Напр.: die Volkswohlfahrt народна опіка, народний добробут, die Schiessbaumwolle стрільнича бавовна, das Staatsbürgerrecht громадянське право. Деякі німецькі слова повстали з цілого речення. Напр.: das Vergissmeinnicht незабудька.

ВПРАВА Ч. 18 ÜBUNG N

Du sollst zum Buchbinder gehen und dir drei Bilderbücher einbinden lassen. — Wähle dir die Speisen nach dem Speisezettel aus! — Im Sommer werden Sommerkleider, im Winter Winterkleider getragen. — Man isst im Esszimmer, man arbeitet im Arbeitszimmer und man schläft im Schlafzimmer. — Wenn du ein Fremdwort nicht verstehst, sollst du es in einem Fremdwörterbuch suchen. — Es gibt für die Kinder im Winter kein grösseres Vergnügen, als Schlittschuh zu laufen. Die Eltern unserer Eltern heissen Grosseltern. — Man brauch nicht auf den Hilferuf, das Verunglückten zu warten, man soll immer hilfsbereit sein.

der Buchbinder	переплетник	das Fremdwort	чуже слово
das Bilderbuch	книжка з образками	das Fremdwörterbuch	словник чужих слів
das Speisezettel	карта страв	der Schlittschuh	совги
das Sommerkleid	літній одяг	Schlittschuh laufen	совгаться
das Winterkleid	зимовий одяг	die Grosseltern	дідо і бабка
das Esszimmer	їдальня	der Hilferuf	крик за поміччю
das Arbeitszimmer	робітня	die Papierhandlung	крамниця
das Schlafzimmer	спальня		з паперами

die Füllfeder вічне перо	verunglücken потерпіти не-
das Tintenfass каламар	щастя
die Tinte чорнило	hilfsbereit готовий до помочи
das Streichhölzchen } сірник	anzünden запалити
das Zündhölzchen } сірник	aufhängen повісити
das Schreibpapier папір до	sich zusammensetzen склада-
писання	тися
die Postkarte листівка	sich ausziehen } роздягатися
der Kleiderschrank шафа на	sich auskleiden } роздягатися
одяги	zu Besuch kommen прийти з
das Vorzimmer передpokій	відвідинами
das Oberkleid верхній одяг	

Купи у крамниці з паперами вічне перо. — Чи хочеш піти на прохід з своїм дідом і бабкою. — Що ти дістав на свої імянини? — Чи ти налив чорнила до чорнильниці? — Запали сірник. — Купи мені папір до писання і три листівки. — Слово, яке складається з двох слів, називається зложеним словом. — У німецькій мові є багато зложених і подвійних слів. — Повісь свої одяги у шафі на одяги у нашій спальні. — Коли приходите (неособово!) у відвідини, треба завсіди роздягатися з верхнього одягу у передпокою.

ДЕВЯТНАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ DIE NEUNZEHNTE UNTERRICHTSSTUNDE

Применник. — Das Vorwort.

Jenseits der Strasse liegt ein Garten, diesseits steht eine Reihe von mehrstöckigen Gebäuden

з того боку (по тамтій стороні) вулиці лежить город, по цій стороні стоїть ряд кількаповерхових будинків.

Die Soldaten lagerten unweit des Flusses

вояки таборили недалеко ріки.

Inmitten des Ringplatzes befindet sich der Springbrunnen

посередині ринку знаходиться водограй.

Der Dieb wurde kraft des Gesetzes zu einer Gefängnisstrafe verurteilt

зłodія засудили по думці закону на кару вязниці.

Du sollst mit dieser Aufgabe binnen einer halben Stunde fertig sein

ти повинен (маеш) бути готов з цією вправою впродовж пів години.

Komm mit mir!

ходи зі мною!

Wir sind nach dem Abendbrot schlafen gegangen
ми пішли після вечері спати.

Ohne Arbeit gibt es keinen Lohn

без праці нема винагороди.

Die Soldaten kämpfen für ihr Vaterland

вояки боряться за свою батьківщину.

Der Weg führte durch den Wald

дорога вела крізь ліс.

Die Schüler sitzen auf den Bänken

школярі сидять на лавках.

Setze dich auf die Bank

сідай на лавку!

Im Garten stehen die Bäume

у саді стоять дерева.

Wir begeben uns in den Garten

ідемо до саду.

ПРИМІТКА Ч. 43 ANMERKUNG N

Поодинокі приіменники (Vorwörter) володіють точно означеними відмінками, а саме: другим, третім або четвертим відмінком. Лише в деяких випадках (про що буде мова нижче) після того самого приіменника можна ставити двоякий відмінок, залежно від значіння.

Другим відмінком правлять такі найчастіше вживані приіменники:

ausserhalb поза; innerhalb унутрі, всередині; oberhalb вгорі, понад; unterhalb нижче, вдолині; diesseits по цій стороні; jenseits по тій (другій) стороні; halb(er) з огляду на, через; inmitten серед; kraft по думці; laut згідно з; vermöge при помочі; infolge внаслідок; wegen з приводу; mittels при помочі, statt, anstatt замість; um... willen з огляду на; während підчас.

halber, halben, um... willen стоять звичайно після іменника. Напр.: des Spasses halber для жарту. Таксамо лучаться з заіменником в одно слово: meinetwegen з мого приводу, um ihretwillen з її приводу і т. д.

Третім відмінком володіють: aus з, ausser крім, bei при, binnen впродовж, entgegen проти, gegenüber напроти, gemäss згідно, mit з, nach після, nächst безпосередньо,

після, neben поруч, samt разом з, seit від часу, von з, zu до, zuwider всупереч.

Четвертим відмінком володіють: durch крізь, für для, gegen проти, ohne без, sonder без, wider проти.

Третім або четвертим відмінком володіють нижче-наведені приіменники, при чому 3-ій відмінок ставимо на питання wo? де? 4-ий на питання wohin? куди?:

an при, auf на, hinter позаду, in в, до, neben побіч, поуз, über над, понад, unter під, vor перед, zwischen між, посеред.

Другим або третім відмінком володіють: längs здовж, trotz не вважаючи на, unweit недалеко, ob над, з приводу. Як бачимо з вичисленого списку на те саме значіння є кілька приіменників. Напр.: з = aus, mit, von. Aus — зі середини: er zog aus der Tasche витягнув з кишені; von — відходити від чогось: wir gingen von Haus zu Haus ми ходили від дому до дому; mit — разом з кимось: komm mit mir ходи зі мною. На — auf, an. Auf — на поверхні чогось: auf dem Dach befindet sich ein Schornstein на даху знаходиться комин; an — при чомусь, по стороні чогось: man sitzt an dem Tisch сидимо при столі, das Bild hängt an der Wand образ висить на стіні. Деякі приіменники з'єднуються разом з родівником: an = an dem, im = in dem, ins = in das, zur = zu der, zum = zu dem, aufs = auf das, fürs = für das, ums = um das.

ВПРАВА Ч. 19 ÜBUNG N

Die Kinder haben sich inmitten des Waldes verirrt. —
Vor dem Rathaus steht ein prächtiges Denkmal — Ich bin
deinetwegen heute im Hause geblieben, anstatt in die Schule
zu gehen. — Das Schiff wurde samt der Mannschaft ver-
senkt. — Die Männer sind mit ihren Frauen und Kindern
ins Ausland ausgewandert. — Das Rad dreht sich um seine
Achse, die Erde bewegt sich um die Sonne. — Er arbeitete
vom frühen Morgen bis zum späten Abend. — Die Klei-
der schützen uns vor der Kälte. — Wer klopft an der Tür? —
Der älteste von unseren Brüdern ist auch der grösste.

das Rathaus ратуш
das Denkmal памятник
das Schiff корабель
die Mannschaft залога
das Rad колесо
die Achse вісь

die Erde земля
die Sonne сонце
die Kälte зимно
die Grenze границя
die Wirtschaft господарство
die Flinte рушниця

der Teil частина	sich ausbreiten	} поширюватися
sich verirren заблукатися	sich ausdehnen	
prächtigt величавий	weit далекий	
versenken затопити	dunkel темний	
auswandern вимандрувати	handeln діяти	
ausruhen відпочивати	übernehmen переймати	
schützen хоронити	mutig відважний	
klopfen стукати	teilen ділити	
	sich Rat geben дати собі раду	

З цієї сторони границі простягаються далекі поля, з другої темні ліси. — Чи ви з нами чи проти нас? — Розріжнюємо добро від зла при допомозі розуму. — Мусите поводитися згідно з законами. — По смерті батька найстарший з синів перейняв господарку. — Хоробрі вояки йдуть мужно проти ворога. — Ти не зможеш дати собі раду без мене. — Лісничий взяв на рамя рушницю. — За 10 днів вернуся назад. — Поділи це яблуко на чотири частини. — Іди до дому та положися до ліжка. — Після науки можна відпочити.

ДВАДЦЯТА ЛЕКЦІЯ

DIE ZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE

Прислівник — Das Umstandswort.

Wo hast du dich versteckt?

де ти сховався?

Ich bin **hier** я тут. — **Wann** seid ihr aus Berlin nach Krakau gekommen?

коли ви приїхали з Берліна до Кракова?

Seit wann weilst du in der Stadt?

відколи ти перебуваєш у місті?

Du sollst jetzt antworten

відповідай тепер (маєш тепер відповісти).

Bald wird es zu Ende sein

швидко буде кінець.

Damals warst du ganz anderer Meinung

тоді ти був цілком іншої думки.

Hier ist es schön, aber **dort** ist es noch schöner

тут гарно, але там ще краще.

Ich werde mit dir **deswegen** nicht streiten

не буду з тобою з цього приводу спорити.

Man hatte kaum die Zeit, das **Leben** zu retten

люди мали ледви часу уратувати життя.

Wir haben schon **ziemlich** viel gelernt

ми вже досить багато навчилися.

Vielleicht bist du **so** gut und borgst mir dein Taschenmesser

може будеш такий добрий і позичиш мені свій ніжик.

Man trinkt zum Frühstück **am häufigsten** Milch oder Kaffee

люди пють на сніданок найчастіше молоко або каву.

Der Arbeiter verdient **höchstens** zehn Mark täglich

робітник заробляє денно найбільше 10 марок.

ПРИМІТКА Ч. 44 ANMERKUNG N

Прислівники повстають в німецькій мові з пнів (коренів) заіменників (напр. **wo** де, **so** так, **wie** як, **woher** звідки), іменників (напр. **teils** частинно, **abends** вечером, **morgens** рано, **anfangs** спершу), прикметників (напр. **links** ліворуч, **rechts** праворуч, **kurz** коротко, **hell** ясно, **wahrlich** справді) і приіменників (напр. **dabei** при тім, **überall** всюди, **inzwischen** у міжчасі).

На питання **wo?** де? **woher?** звідки? **wohin?** куди? — відповідаємо: **da**, **hier**, тут, **dort** там, **daher** звідти, **dahin** туди, **unten** в долині, **oben** вгорі ітд.

На питання **wann?** коли?, **wie lange?** як довго?, **wie oft?** як часто?, **bis wann?** доки? — відповідаємо: **jetzt** тепер, **heute** сьогодні, **gestern** учора, **vorgestern** позавчора, **morgen** завтра, **übermorgen** післязавтра, **bald** швидко, **immer** завжди, **oft** часто, **damals** тоді, **nachher** після того, **bisher** досі, **einst** колись, **sonst** зрештою, **selten** рідко, **neidem** відтоді, **niemals** (nie) ніколи, **nochmals** ще раз, **wieder** (wiederum) знову.

На питання **warum?** чому? **wozu?** нащо? — відповідаємо: **darum**, **daher**, **deshalb**, **deswegen** тому, **daher**, **dazu** до того, на те.

На питання **wie?** як? **ja?** чи так? **nein?** чи ні? — відповідаємо: **so** так, **anders** інакше, **langsam** поволі, **rasch** швидко, **schnell** швидко, **sehr** дуже, **noch** ще, **fast** майже, **ziemlich wenig** (viel) досить мало (багато), **kaum** ледви, **nur** лише, **wohl** добре, **vielleicht** може, **nein**, **nicht** ні, не.

Коли прислівник походить від прикметника, то він ступенується, при чому інколи в найвищому ступні має аж три форми: **meist** здебільша, або **meistens** найчастіше,

або ам meisten найбільше; höchst у найвищому ступні,
або höchstens або ам höchsten щонайвище.

*Ступенування неправильних прислівників. —
Steigerung der unregelmässigen Umstandswörter.*

bald	швидко	eher	швидше	ehestens am ehesten	}найшвидше
viel	багато	mehr	більше	am meisten	
gerne	радо	lieber	радше	am liebsten	найрадше
gut	добре	besser	ліпше	am besten	найліпше
hoch	високо	höher	вище	am höchsten	найвище
nahe	близько	näher	ближче	am nächsten	найближче

ВПРАВА Ч. 20 ÜBUNG N

Wo man Frösche hört, ist Wasser. — Ich fand meine verlorene Taschenuhr da, wo ich sie suchte. — Es gibt überall gute und schlechte Menschen. — Tu(e) das, was dir deine Pflicht befiehlt. — Geh dorthin, wohin du zu gehen hast. — Während unseres Angriffes ergriff der Feind die Flucht. — Wenn du was zu erledigen hast, tue es sofort. — Nachdem die Kinder gebetet hatten, gingen sie schlafen. — Bis du alt bist, wirst du noch manches erleben. — Was hast du lieber: ins Schauspielhaus zu gehen oder ein neues Buch zu bekommen? — Morgen, morgen, nur nicht heute, sagen immer faule Leute. — Wir haben uns schon ziemlich lange nicht mehr gesehen. — In den Winterabenden sitzt man am liebsten zu Hause. — Warum lässt du dich so selten sehen? — Einst lebten die Menschen viel länger, als jetzt. — Nach dem Regen folgt immer schönes Wetter. — Dieselbe Gegend schaute vor einigen Jahren ganz anders aus. — Ich komme bald dorthin, wohin du gehst. — Vielleicht erzählst du mir, was du Interessantes gestern erlebt hast? — Am Sonntag werden wir höchstwahrscheinlich einenen largen Spaziergang machen.

der Frosch жаба
die Pflicht обов'язок
der Regen дощ
das Wetter погода

die Gegend околиця
der Schnee сніг
das Fell шкура
das Sprichwort пословиця

lebendig живий	ausschauen виглядати
überall всюди	wahrscheinlich імовірно
dorhin туди	zwar вправді
wohin куди	aber, dennoch але
die Flucht ergreifen втікати,	glänzen блискіти
кинутися до втечі	zufrieden вдоволений
erledigen полагодити	auch, ebenfalls також
erleben пережити	vorher раніше

Живеться лиш раз. — Гора є далеко ближче, ніж я раніше думав. — Інколи в грудні нема ще снігу. — „Не треба продавати шкури медведя, котрий ще живе”. — каже пословиця. — Чому не хочеш оповісти мені своєї пригоди? — Вправді не маю вже часу, але радо оповім тобі бодай одну частину. — Не все, що блискіть, це золото. — Ти все щось мусиш (маєш) говорити. — Ти повинен частіше вчасно вставати. — Найкраще було би завсіди бути з усього задоволеним. — У Німеччині їдється правою стороною. — Чому відвідуєш нас так рідко? — Можемо разом, також з іншими товаришами, піти на прохід. — Український нарід дуже багато на-терпівся.

ДВАДЦЯТЬ ПЕРША ЛЕКЦІЯ DIE EINUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE

Імена власні. — Die Eigennamen.

Wie heisst du?

як називаєшся?

Ich heisse Johann

називаюся Іван.

Der neue Hut Karls gefällt mir nicht

новий капелюх Карла не подобається мені.

Berthas und Mariens Eltern sind nahe Verwandte

батьки Берти і Марії є близькими свояками.

Gross war der Ruhm des Königs Friedrich

велика була слава короля Фридриха.

Hast du die Werke des Johann Wolfgang Goethe gelesen?

чи ти читав твори Йогана Вольфганга Гете?

Die Umgebung von Kiew ist herrlich

околиця Києва є чудова.

Friedrich Schillers Gedichte gehören zu den schönsten

Literaturwerken

поєми Фридриха Шіллера належать до найкращих творів літератури.

Bekannt ist der Walzer von Johann Strauss „An der blauen Donau“

відомий є вальс Йогана Штрауса „Над блакитним Дунаєм“.

ПРИМІТКА Ч. 45 ANMERKUNG N

Імена власні з родівником залишаються в усіх відмінках без змін і відмінюється лише родівник: 1. der Karl, 2. des Karl, 3. dem Karl, 4. den Karl. Імена власні без родівника приймають в 2-ім відмінку однини закінчення s: Karls, Amalias. Лише мужеські імена, закінчені на s, ss, sch, x, z і жіночі на e мають у 2-ім відм. однини **ens**. Напр.: 1. Nikolaus, 2. Nikolausens, 1. Marie, 2. Mariens. Коли перед іменем власним стоїть титул, то відмінюється *сам титул* лише тоді, коли він має *родівник*: 1. der König Friedrich, 2. der Königs Friedrich. Коли ж *титул* стоїть без *родівника*, тоді відмінюється *імя власне*: 1. König Friedrich, 2. Königs Friedrichs.

Назви міст, рік, морей, гір, лісів, країв і народів відмінюються, як звичайні іменники, однак замість 2-го відмінка міст або країв даємо звичайно von (з 3-ім відм.): der Bürgermeister von Lemberg.

У *множині* мужеські імена власні закінчуються на **e**: die Johanne Івани; жіночі на **n**: die Marien. Однак жіночі імена власні, закінчені на **a**, мають у множині закінчення **-s**: Martha — die Marthas.

Коли поруч себе стоїть кілька імен власних, то відмінюється лише останнє: Taras Schewtschenkos Gedichte.

Імена країв є майже завжди середнього роду: das Polen, das Italien, das Frankreich, das Deutschland. Лише деякі виймово жіночого роду: die Schweiz Швайцарія, die Türkei Туреччина.

1. з родівником — mit dem Artikel.

1. der Johann	die Ewa
2. des „	der „
3. dem „	der „
4. den „	die „

2. без родівника — ohne den Artikel

1. Ludwig	Amalia	Max	Luise
2. Ludwigs	Amalias	Maxens	Luisens
3. Ludwig	Amalia	Max	Luise
4. Ludwig	Amalia	Max	Luise

3. з титулом — mit dem Titel

1. der Kaiser Faanz	Kaiser Franz
2. des Kaisers „	„ Franzens
3. dem Kaiser „	„ Franz
4. den Kaiser „	„ Franz

4. імена країв та імя з назвищем — die Ländernamen
und Name mit dem Vornamen

1. das Italien	die Ukraine	Taras Schewtschenko
2. des Italien(s)	der „	„ „ -s
3. dem Italien	der „	„ „
4. das Italien	die „	„ „

5. по латинському зразку — nach dem lateinischen Muster.

1. Jesus Christus	(вимовляти: ch = k).
2. Jesu Christi	
3. Jesu Christo	
4. Jesum Christum	
5. Jesu Christo!	

ВПРАВА Ч. 21
ÜBUNG N

Die Armeen des Kaisers Napoleon durchquerten mehrere Jahre ganz Europa, bis sie bei Leipzig und Waterloo geschlagen wurden. — In der Türkei gibt es öfters Erdbeben. — Die schönste Kirche in Wien ist der Stephans-Dom (des heiligen Stephan Dom). — Sophias-Kirche in Kiew gehört zu den schönsten Bauten in der Welt. — Dem Kaiser Joseph dem Zweiten verdankte viel die Siedlungsaktion der Deutschen im Osten. — Auf beiden Ufern des Rheins standen seit jeher die befestigten Mauern der ritterlichen Schlösser.

die Armee	армія	der Trupp	громада, відділ
der Dom	собор	die Truppen	війська
das Erdbeben	землетрус	durchqueren	переходити
der Bau (мн.: die Bauten)	будова	verdanken	завдячувати
die Siedlungsaktion	поселенча акція	befestigen	закріплювати
der Feldherr	полководець	wachsen	рости
der Weichselgarten	вишневий сад	aufheben	піднести, скасувати
die Regierung	уряд	ringsum	довкола
der Frondienst	панщина	sich ausdehnen	простягатися
das Schloß	замок	vom weiten	здалека
		ritterlich	лицарський
		stattfinden	бути, статися

Найбільшим полководцем в історії України є гетьман Богдан Хмельницький. — На полях під Полтавою розбито війська Карла XII. — Чи читав ти твір Тараса Шевченка „Кобзар”? — По обох берегах Дніпра ростуть гарні вишневі сади. — Недавно був у Туреччині землетрус. — У першому році панування цесаря Франца Йосифа I. скасовано панщину. — Довкола Львова простягаються ліси. — Вже здалека видно церкву св. Юра.

ДВАДЦЯТЬ ДРУГА ЛЕКЦІЯ

DIE ZWEIUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE

Чужі слова. — Die Fremdwörter.

In den Friedenszeiten sind die Politiker tätig, während des Krieges dagegen haben das entscheidende Wort die Strategen

у мирних часах діють політики, зате підчас війни рішальне слово мають стратеги.

Der Schiffskapitän ist der oberste Kommandant der Schiffsbesatzung

капітан корабля є найвищим командантом корабельної залоги.

An der Universität bekommen die Studenten eine höhere Ausbildung

на університеті студенти дістають вищу освіту.

Es gibt mehrere Typen von Gymnasien

є кілька типів гімназій.

ПРИМІТКА Ч. 46 ANMERKUNG N

Деякі чужі слова прийнялися вже в німецькій мові так глибоко, що забулося вже їхнє чуже походження; вони ввійшли в німецьку мову та відмінюються, як інші іменники згідно з загальними правилами (напр. die Mauer мур). Більшість чужих слів можна поділити щодо відміни на 3 групи: 1) чужі слова *мужеського* роду, закінчені на **ch, e, ik, og, an, d, t, ph** — вони відмінюються *слабо* (як *der Bär* або *der Knabe*). Напр.: *der Patriarch* патріарх, *des Patriarchen, die Patriarchen*; *der Student* студент, *des Studenten, die Studenten*. Інші, головно на **r, l, n, s** відмінюються *твердо* (сильно). Напр.: *der Kapitän* сотник, капітан, *des Kapitāns, die Kapitāne*; *das Motiv* мотив, причина, *des Motivs, die Motive*. Зате на **or** відмінюються *мішано*: *der Motor* мотор, *des Motors, die Motoren*; *der Doktor* доктор, *des Doktors, die Doktoren*. Є, очевидно, і від цих правил виїмки. Напр.: *der Akzent* (наголос) відмінюється твердо: *des Akzentes, die Akzente*, хоч повинен би відмінюватися, як *der Student*.

Всі *жіночі* чужі слова відмінюються *слабо*, себто у множині мають **n (en)**: 1. відм. мн.: *die Republiken, die Konferenzen, die Revolutionen*.

Чужі слова *середнього* роду, закінчені на **r, l, t** відмінюються *твердо*: *das Kabel* кабель, провід, *des Kabels, die Kabel*. Чужі слова середнього роду закінчені на **um** і **a** відмінюються *мішано*: *das Gymnasium* гімназія — *des Gymnasiums* — *die Gymnasien, das Drama* драма — *des Dramas* — *die Dramen*. Деякі чужі слова приймають у множині закінчення відповідно до свого походження. Нпр.: *das Genie* (геній) у множині *die Genies* (французьке закінчення множини на **s**), *das Verbum* (слово), *die Verba* (латинське закінчення).

Однак взагалі треба тямити, що в останньому часі німецька мова викидає чужі слова, заступаючи їх по змозі рідними (часто мовними новотворами, які зрештою швидко приймаються). Напр.: das Theater = das Schauspielhaus, Radio = Rundfunk ітд.

ВПРАВА Ч. 22 ÜBUNG N

Was schaut du dir lieber im Theater an: ein Drama, oder eine Komödie? — Zum Militärdienst sind die Rekruten berufen worden. — Ein Diamant ist eigentlich eine Kohle. — In Südamerika gibt es viele Republiken. — Als die grösste Revolution im der neuen Weltgeschichte gilt die französische Revolution im XVIII Jahrhundert. — Man legt seine Ersparnisse auf ein Bankkonto. — Der berühmteste deutsche Musiker ist Richard Wagner. — Die besten Waren sind in grossen Firmen zu bekommen. — Es gibt Doktoren der Philosophie, der Rechtswissenschaft und der Medizin.

das Drama драма	das Europa Європа
die Komödie комедія	der Charakter характер,
der Diamant діамант	вдача
(-es, -e: виїмок!)	die Idee ідея, думка
der Rekrut рекрут, новобра-	die Temperatur температура
нець	die Ware товар, крам
die Kohle вуголь	die Firma фірма
die Ersparnis ощадність	die Rechtswissenschaft право
die Weltgeschichte світова	der König король
історія	die Königin королева
der Genie геній	anschauen споглядати
das Ultimatum ультимат	berufen покликати
die Furie фурія	eigentlich поправді
der Zorn гнів	gelten значити
die Photographie знімка,	berühmt славний
світлина	unbeständig } змінливий
das Album альбом	veränderlich }
das Klima клімат, підсоння	entsenden = senden

Генії не родяться так часто. — Король казав вислати ультимат. — Богині гніву у грецькій мітології називались Фурії. — Люди складають знімки в альбом. — Клімат Європи змінливий. — Тільки люди з сильними характерами можуть бути провідниками народу. — Любов батьківщини є найбільшою ідеєю. — Зимом є дуже низька температура.

ДВАДЦЯТЬ ТРЕТЯ ЛЕКЦІЯ
DREIUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE

Злучка — Das Bindewort.

Ich gehe in die Stadt und du gehst mit
іду до міста й ти йдеш зі мною.

Ich bat dich, spazieren zu gehen, aber du wolltest nicht
я тебе просив іти на прохід, але ти не хотів.

Zuerst werde ich das Buch lesen, dann bekommst du es
спершу я читатиму цю книжку, потім ти її дістанеш.

Ich konnte nicht in die Schule gehen, denn ich war
krank

я не міг піти до школи, бо був хворий.

Ich fühlte mich zwar unwohl, dennoch aber habe ich
die Arbeit fertig gemacht

вправді я почував себе недобре, а проте (всетаки)
закінчив роботу.

Bei unseren Eltern waren drei Kinder, ausserdem ist
eine Adoptivtochter miterzogen worden

у наших батьків було троє дітей, крім того разом
виховалася одна прибрана донька.

Ob ich nach Berlin fahre, weiss ich noch nicht
чи поїду до Берліна, ще не знаю.

Ich weiss, dass ich mich gestern unhöflich benahm
знаю, що я вчора нечемно поведився.

Diejenigen, welche viel reden, tun wenig
ті, що багато говорять, мало роблять.

Er konnte nicht mit der Arbeit fertig sein, weil er
krank war

він не міг закінчити праці, тому що був хворий.

ПРИМІТКА Ч. 47
ANMERKUNG N

Два (три ітд.) головні речення бувають злучені з собою т. зв. співрядними злучками (beiorndende Bindewörter), якими є: und і, auch також, aber але, doch чейже, denn бо, dann тоді, darum тому, ja чейже, ausserdem крім того, sowohl — als auch так — як також, hernach після того, nicht nur — sondern auch не лише, але також, nämlich саме, sonst зрештою, weder — noch ані — ані, sogar навіть, weiter далі, teils-teils то-то, dessenungeachtet без огляду на це ітп.

Головне речення з побічним реченням злучене за-всіди т. зв. підрядною злучкою (*unterordnetes Bindewort*). Такі злучки бувають різні і ділимо їх відповідно до значіння. Отже на означення 1) *місця* (*ortsbestimmend*): wo де, woher звідки, wohin доки, 2) *часу* (*zeitbestimmend*): als (wenn) коли, während підчас коли, ehe заки, seit від часу як, 3) *порівняння* (*vergleichend*): wie як, sowie так як, als ніж, als ob немов би, wie wenn як колиб, 4) *дозволу* (*eingräumend*): obgleich, wenngleich, obwohl хоч, 5) *умови* (*bedingend*): wenn коли, falls навипадак, якщо, 6) *причини* (*begründend*): weil тому що, da тому що, 7) *цїли* (*zwecklich*): daß щоби, damit коби, um zu щоби. Увага: згаданой вгорі злучки als (коли) треба вживати при минулих часах, зате злучки wenn (коли) при часі теперішнім або будучім. Однак, коли хочемо вжити злучки wenn в значінні jedesmal wenn (за кожним разом, коли) — тоді вживаємо її також і при минулим часі. Напр.: als ich müde war, ging ich schlafen коли я був втомлений, я пішов спати; wenn ich dich sehe, werde ich mich sehr freuen коли тебе побачу, буду дуже тішитися. Однак: wenn ich dich nur sah, freute ich mich sehr завіси, коли я тільки тебе бачив, я тішився дуже.

ВПРАВА Ч. 23 ÜBUNG N

Ich und du, wir beide werden uns immer gut vertra- gen. — Ich bin bereit, mich freiwillig zum Militärdienst zu melden; auch du sollst das tun. — Ich habe dir gut geraten, aber du hast mir nicht gehorchen wollen. — Wir müssen einig sein, denn in der Einigkeit liegt die wahre Kraft. — Du warst immer zur Arbeit bereit, dein Bruder dagegen war ein Faulenzer. — Dein neuer Anzug ist weder schön noch praktisch. — Du sollst entweder an der Hochschule studieren, oder dich einem praktischen Beruf widmen. — Mein Vater hat sich erkältet, dessenungeachtet ist er heute wiederum in seine Kanzlei gegangen. — Zu deinem Geburtstag haben dir Glückswünsche gebracht nicht nur deine Verwandten, sondern auch ziemlich viele Bekannte. — Der Löwe gilt als König der Tiere, weil er gross und sehr stark ist. — Sprich so deutlich, dass man dich versteht. — Der Hut, welchen du anhast, gefällt mir nicht. — Jeder Mensch weiss, dass er sterben muss.

die Kraft	сила	wahr	правдивий
die Einigkeit	згода	bereit	готов
der Beruf	звання	praktisch	практичний
die Kanzlei	бюро, канцелярія	sich widmen	присвятитися
der Glückwunsch	бажання	sich erkälten	перестудитися
das Meerwasser	морська вода	gelten	вважати (за що)
der Schuss	стріл	deutlich	виразний
die Gefangenschaft	полон	salzig	солоний
sich vertragen	згоджуватися (хтось з кимось)	zuliebe	(з 3-ім відм.) для
freiwillig	добровільно	geraten	попасти
sich melden	зголоситися	verpflichten	зобов'язати
raten	радити	sich zerzanken	пересваритися
gehorschen	(з 3-ім відм.) слу- хати	anklagen	обвинувачити
einig	згідливий	zurückgeben	віддати
		besitzen	посідати, мати

Не можна пити морської води тому, що вона солона. — Навіть тоді, коли щось знаєш, не говори, коли тебе не питають. — Не дам тобі спокою, поки не скінчиш цієї роботи. — Я зробив це тільки для тебе, бо зрештою я не був до цього зобов'язаний. — Дитина знає, що мама любить її. — Я не говорю до тебе більше, відколи ти мене образив. — Два сусіди пересварилися, хоч раніш цілком добре погоджувалися. — Ворог дістався до неволі, не віддавши навіть стрілу. — Віддай мені гроші, бо в противному випадку заскаржу тебе. — Думаю, що ти повинен добровільно зголоситися до війська. — Найбільше подобається людям те, чого вони не мають.

ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТА ЛЕКЦІЯ

DIE VIERUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE

Черговість слів. — Die Wortfolge.

Der Schüler lernt

ученик учитьсЯ.

Der Lehrer ist streng

учитель (є) строгий.

Der Schüler lernt, denn er will an der Hochschule studieren

ученик учитьсЯ, бо хоче студіювати у високій школі.

Der Lehrer ist deshalb streng, weil er es mit faulen Schülern zu tun hat

учитель є тому строгий, бо має до діла з лінивими учнями.

Lang lebe unser Führer!
хай довго живе наш Провідник!
Wir wissen, daß der Lehrer streng sein muß
знаємо, що вчитель мусить бути строгий.
Ist der Lehrer streng?
чи вчитель строгий?

ПРИМІТКА Ч. **48**
ANMERKUNG N

У головному реченні (Hauptsatz) в німецькій мові звичайна черговість слів (gerade Wortfolge) така, що на першому місці стоїть 1) підмет (Subjekt), на другому 2) присудок (Prädicat): der Schüler lernt. Або: 1) підмет, 2) помічне слово (Hilfszeitwort), 3) присудок: der Schüler ist ein Ukrainer.

На початку речення присудок стоїть тільки при запитих: bist du fleißig? У такому разі черговість слів така: 1) присудок і 2) підмет.

Ist er in die Stadt gefahren? чи він поїхав до міста? В цьому останньому реченні маємо: 1) помічне слово, 2) підмет, 3) ближче пояснення (nähere Bestimmung), 4) присудок.

Dieses schöne Buch habe ich gestern in der Buchhandlung gekauft цю гарну книжку я купив учора в книгарні. Тут маємо: 1) предмет (Objekt), 2) помічне слово, 3) ближче пояснення, 4) присудок.

У наведеному вгорі реченні, що висловлює бажання (Lang lebe unser Führer!) маємо 1) ближче пояснення, 2) присудок, 3) підмет.

Тільки тоді, коли в питайному реченні підметом є заіменник питайний, він стоїть на початку: wer hat das Buch zerrissen? хто роздер книжку?

У побічних реченнях (Nebensatz) на першому місці стоїть злучка, на другому підмет, далі ближче пояснення та щойно на кінці присудок. Лише після одної злучки denn присудок приходить виїмково зараз після злучку, зрештою в усіх інших випадках (після: welcher, weil, wenn, daß, als ітд.) у побічному реченні присудок стоїть на кінці. Колиж присудок складається з кількох слів, не на кінці ставимо ту частину присудка, яка відміняється. Напр.: ich weiß, daß du dich hast zum Militärdienst melden müssen знаю, що ти мусів зголоситися до військової служби.

Черговість слів у головних реченнях.

Die hauptsätzliche Wortfolge.

1. підмет: Subjekt:	2. присудок: Prädicat:	3. ближче пояснення: nähere Bestimmung:
1. der Arbeiter	arbeitet	in der Fabrik
2. der Lehrer	lobt	seine Schüler
3. die Eltern	lieben	ihre Kinder

1. підмет: Subjekt:	2. помічне слово: Hilfswort:	3. ближче по- яснення: nähere Bestim- mung:	2. присудок: Prädicat:
1. Ich	bin	in die Stadt	gefahren
2. Er	ist	ein braver	Soldat

1. присудок: Prädicat:	2. підмет: Subjekt	3. ближче пояснення: nähere Bestimmung:
Kämpft	der Soldat	tapfer im Felde?

1. помічне слово: Hilfswort:	2. підмет: Subjekt:	3. ближче по- яснення: nähere Bestim- mung:	4. присудок: Prädicat:
hast	du	schon ihm das Geld	zurück- gegeben?

1. предмет: Objekt:	2. присудок: Prädicat:	3. підмет: Subjekt:
den arbeitsam Arbeiter	belohnte	der Arbeitgeber

VI	1. предм.: Objekt:	2. помічне слово: Hilfswort:	3. ближче поясн.: nähere Be- stimmung:	4. підмет: Subjekt:	5. прису- док: Prädicat:
	den tapfe- ren Sol- daten	hat	während des Ge- fehtes	der Feld- herr	ausgezei- chnet

Черговість слів у побічних реченнях:
Die nebensätzliche Wortfolge:

1. злучка: Binde- wort:	2. підмет: Subjekt:	3. предмет (бл. пояс.): (nä. Best.)	4. прису- док: Prädicat:	5. помічне слово: Hilfswort:
dass	die Solda- ten	den Feind	geschla- gen	haben
wenn	die Kinder	von den El- tern	gelobt	werden
als	er	nach Hau- se	gekomm- en	ist
nachdem	man	ihn verge- beus	gesucht	hat

ВПРАВА Ч. **24**
ÜBUNG N

Напиши наступні речення також в іншій черзі слів!
Schreibe die folgenden Sätze auch in einer anderen
Wortfolge:

Dein Bruder hat uns eine grosse Freude bereitet. —
Wir waren schon lange in keinem Lichtspieltheater. —
Aus kleinen Bächen werden grosse Flüsse. — Die Kinder
spielten auf einer grünen Wiese. — In jedem Krieg werden
die Dörfer und Städte zerstört. — Jeder Anfang ist schwer.
— Man lernt nicht für die Schule, sondern für sich selbst. —
Der Abgeordnete hielt an seine Wähler eine lange Rede. —
Wir schauten uns umsonst nach einem Schatten um. —

Wir wollen das weitere Spiel lassen. — Die Handwerker bedienen sich bei ihrer Arbeit verschiedener Werkzeuge.

das Lichtspieltheater	кіно-театр	die Taube	голуб
der Bach	потік	der Mund	} рот
der Fluss	ріка	der Maul	
die Wiese	лука	die Faust	п'ястук, кулак
der Anfang	початок	der Sperling	воробець
der Abgeordnete	посол	bereiten	приготовити, зробити
der Wähler	виборець	grün	зелений
der Schatten	тінь	zerstören	зруйнувати
das Werkzeug	знаряддя	sich umschauen	оглянутися
Gott	Бог	zu	занадто
die Fabel	} казка, байка	verteilen	розділювати
das Märchen		sich bedienen	(з 2-им відм.)
der Briefträger	листонос		послугуватися

Переложі у двоякій черговості слів! Також у пасивній формі. —

Übersetze in der zweifachen Wortfolge! Auch in der leidenden Form.

Бог сотворив світ у семи днях. — Жив раз король, котрий мав сім доньок. — Полководець провадив велике військо проти ворога. — Сьогодні не підемо купатися, бо занадто зимно. — Богач не може розуміти бідного. — Байок можуть радо слухати старі і молоді. — Люди хвалили листоноса, що він швидко поділив (роздав) листи. — Нікому не пануть до рота печені голуби. — Воробець у кулаці ліпший, ніж голуб на даху. — Раз родяться люди і раз умирають.

ДВАДЦЯТЬ ПЯТА ЛЕКЦІЯ

DIE FÜNFUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE.

Залежність відмінка від дієслова та прикметника.
Die Abhängigkeit des Falles vom Zeitwort oder dem Eigenschaftswort.

Du sollst dich immer des Schwächeren annehmen
 ти повинен завсіди вступатися за слабшим.

Schäme dich deiner Tat
 стидайся свого вчинку.

Erbarme dich dieser armen Frau
 змилюсердися над цією бідною жінкою.

Sie kann nicht ihrer (ihre) Handtasche entbehren
 вона не може обійтись без своєї торбини.
 Ich habe deiner zwei Stunden lang geharrt
 я чекав на тебе дві години.
 Gedenke der gefallenen Helden
 памятай про поляглих героїв.
 Kannst du dich nicht des Rauchens enthalten?
 чи не можеш стриматися від курення?
 Ich kann mich nicht mehr des vorjährigen Erlebnisses
 genau besinnen
 не можу пригадати собі вже докладно торішнього
 переживання.
 Man beschuldigte ihn einer bösen Tat
 його обвинуватили у поганому вчинку.
 Der Beamte ist seines Amtes enthoben worden
 урядовця позбавили його посади.
 Er hat sich dessen genau überzeugt
 він докладно про це переконався.
 Ist er seiner Krankheit bewusst?
 чи він свідомий своєї недуги?
 Sie ist der Liebe ihres Gatten würdig
 вона заслужила собі на любов свого чоловіка.

ПРИМІТКА Ч. 49
ANMERKUNG N

У німецькій мові (як і в українській мові) різні дієслова та прикметники володіють різними відмінками, при чому в деяких випадках, як бачимо на наведених угорі прикладах, воно покривається з українською мовою (напр.: *bewußt* свідомий, *entheben* позбавити, — і в німецькій мові і в українській володіє 2-им відм.), в інших знову не покривається (напр. *beschuldigen* оскаржити, обвинувачувати: по українськи „когось у чомусь”, по німецьки „чогось”).

2-им відмінком правлять:

1. дієслова:

achten зважати на щось (також: *auf etwas*, з 4-им.)
bedürfen потребувати
denken, gedenken памятати, згадувати (також: *an* з 4-им)
entbehren обійтись
entledigen позбутися

erwähnen згадати, натякнути
 ermangeln бракнути
 geniessen споживати, заживати
 harren чекати
 hüten берегти
 lachen сміятися (також: über з 4-им)
 pflegen плекати, опікуватися
 schonen берегти, хоронити
 spotten кепкувати собі (також: über etwas з 4-им)
 vergessen забувати
 warten чекати (також: auf jemanden з 4-им)
 walten управляти, володіти (також: über з 4-им)
 не особові:
 es erbarmt mich (seiner) жаль мені (його)
 es lohnt sich виплачується щось
 es jammert mich жаль мені чогось (когось)
 es gelüftet mich захочується чогось (також: nach з 3-ім)

зворотні:

sich annehmen заступитися за когось
 sich bedienen послугуватися чимось
 sich befleissen прикладатися до чогось
 sich bemächtigen заволодіти чимось
 sich besinnen пригадати собі щось (також: auf з 4-им)
 sich erinnern пригадувати собі щось (також: an з 4-им)
 sich enthalten стриматися від чогось (також: von з 3-м)
 sich erbarmen змилюсердитися над кимось (також: über з 4-им)
 sich erfreuen втішатися чимось (також: über з 4-им)
 sich rühmen славитися чимось
 sich schämen стидатися чогось (також: über з 4-м)
 sich verwundern дивуватися (також: über з 4-им).

4-им відм. щодо особи („когось”) і 2-им щодо речі („чогось”):

anklagen оскаржити (когось у чомусь)
 beschuldigen оскаржити
 belehren повчати
 berauben ограбити (когось з чогось)
 entbinden розв'язати
 entblößen роздягнути
 entheben віддалити (когось від чогось), позбавити (когось чогось)
 entkleiden роздягнути (когось з чогось)

entlassen звільнити
 enthalten стримати
 erledigen полагодити, звільнити (когось від чогось)
 entwöhnen відзвичаїти
 lossprechen звільнити
 überzeugen переконати
 würdigen віддавати пошану

2. прикметники:

ansichtig (werden) спостерегти
 bar позбавлений
 bedürftig потребуючий
 bewusst свідомий
 fähig здібний
 gewahr (werden) спостерегти
 gewohnt призвичаєний
 ledig вільний
 mächtig той, що володіє
 müde втомлений
 satt ситий
 schuldig винуватий
 überdrüssig збридло мені
 verdächtig підозрілий
 würdig гідний
 wert вартний

Ich habe (= bin) ihm auf der Strasse begegnet
 я стрінув його на вулиці.

Zürne ihm nicht mehr
 не гнівайся більше на нього.

Die Reisenden sind glücklich einer Katastrophe entkommen

подорожні щасливо минули катастрофу.

Sie ist auffallend ihrer Mutter ähnlich
 вона надзвичайно подібна до своєї матери.

Bist du schon fertig mit deiner Aufgabe?

чи ти вже скінчив свою справу?

Er sehnt sich schon nach Hause

він тужить вже за домом.

3-ім відмінком правлять:

1. дієслова:

ähneln бути подібним (до когось)
 begegnen стрічати

folgen іти за кимось
 fluchen клясти
 lauschen вслухуватися
 nahen зближуватися
 zürnen гніватися

не особові:

es ahnt mir прочуваю
 es ekelt mir бридь бере мене (перед чимось: davor)
 es graut mir боюся, жах бере мене
 es fehlt mir брак мені
 es schauert mir здригаюся
 es schwindelt mir крутиться мені голова
 es schimmert mir видиться мені, миготить
 es ist mir wohl добре мені
 ihm war übel зинуте він себе погано почував
 es ist mir bange боюся
 wie geht es Ihnen? як вам ведеться
 es tut mir leid прикро мені

2. прикметники:

ähnlich подібний
 angehörig приналежний
 böse злий
 fern далекий
 nachteilig шкідливий
 überlegen вищий (над когось духово)
 zugänglich доступний
 zugetan прихильний

(Крім того дуже багато дієслів і прикметників лу-
 читься з приіменниками **mit**, **von** і **zu**, які з черги прав-
 лять 3-ім відмінком).

Der Wucherer fordert das Geld zurück
 лихвар домагається назад своїх грошей.

Der Schüler lernt die deutsche Sprache
 учень учиться німецької мови.

Ich wünsche ihm das Allerbeste
 бажаю йому всього найліпшого.

Er hat seinen Kameraden begleitet
 він товаришив свому товаришеві.

Wir hinderten ihn, eine Dummheit zu begehen
 ми перешкодили йому зробити дурницю.

Unser Bruder heiratete ein hübsches Mädchen
 наш брат оженився з гарною дівчиною.

Das Kleid ist seine zehn Mark wert
(цей) одяг вартний своїх 10 марок.

4-им відмінком володіють: 1) діє слова:

begleiten	товаришити	verteidigen	боронити
begehren	пожадати	wünschen	бажати
betreffen	торкатися	heissen, lassen	казати
brauchen	потребувати	segnen	благословити
erwarten	дожидати	verhüten	охоронити
fordern	вимагати	hindern	перешкодити
fürchten	боятися	heiraten	оженитися
gebrauchen	вживати	leiten	кермувати
geniessen	споживати	regieren	правити
hoffen	сподіватися	spielen	грати
lernen	вчитися	sprechen	говорити
suchen	шукати		

прикметники:

неособові:

2) неособові:

3) прикметники:

es friert mich	морозить мене	alt	старий
es hungert	я голодний	stark	сильний
es schläfert	я сонний	gross	великий
		hoch	високий
		lang	довгий
		weit	далекий
		wert	вартісний

(Крім того багато дієслів і прикметників лучиться з применниками für, gegen і um, які з черги володіють 4-им відмінком).

ÜBUNG N 25

Wer als Knabe viel turnt, erfreut sich zu späten Lebensjahren der besten Gesundheit. — Die Ukraine rühmt sich ihrer Naturschätze. — Die Räuber haben die Reisenden ihrer Kostbarkeiten beraubt. — Ihr sollt euch eurer Oberkleider im Vorzimmer entledigen. — Der Angeklagte ist von der Anklage freigesprochen worden. — Bist du der deutschen Sprache mächtig? — Sie sollen vorangehen und wir werden Ihnen folgen. — Ich zürne ihm nicht mehr. — Es tut mir leid, dass ich dich gestern nicht sprechen konnte. — Obwohl jünger als er, war sie ihm um vieles überlegen. — Wir sollen uns damit begnügen, was wir haben. — Sei sparsam mit dem Geld! — Erkundige dich nach den Deinigen. — Die Jungen spielen eifrig Fussball. — Im Kriege handelt es sich um das Schicksal des Volkes. — Man soll nur Gott

fürchten und das eigene Gewissen. — Man soll sich nach der Vaterlandsliebe und nach den geltenden Gesetzen richten. — Die Zeitungen berichten über die letzten Neuigkeiten. — Jedes Volk entscheidet allein über seine eigene Zukunft. — In der Not wendet man sich an seine Freunde mit der Bitte um Hilfe. — Man soll am meisten auf sich selbst bauen und mit den eigenen Kräften rechnen.

der Schatz	скарб, багатство	sparsam	ощадний
der Räuber	розбійник	sich erkundigen (nach)	дові- ситися (про)
das Vorzimmer	передпокій	es handelt sich (um)	річ іде (про)
der Angeklagte	обвинуваче- ний	berichten	сповіщати (über про)
die Anklage	скарга, обвину- вачення	entscheiden	рішати (über про)
das Schicksal	доля	sich abbitten	випросити собі
das Gewissen	совість	klagen	} нарікати
die Neuigkeit	новина	sich beklagen	
die Beleidigung	образа	herrschen	панувати (über у, над)
die Rührung	схвилювання, зворушення	nachdenken	згадувати, дума
der Stoff	матерія	nachdenken	згадувати, ду- мати (über про)
der Fussball	копаний мяч	abnehmen	відняти
verbitten	випросити собі	miterleben	спільно пережити
turnen	робити (вправляти)	behaupten	твердити
руханку		bauen	будувати
sich erfreuen	втішатися	eifrig	ревно, жваво
sich rühmen	славитися	sich richten (nach z 3-ім сто- суватися до, кермуватися (відповідно до)	
sich entkleiden	роздягатися		
sich entledigen	позбутися		
freisprechen	звільнити		
mächtig	той, що володіє		
sich begnügen	вдоволитися		

Треба випросити собі всяку образу. — Нічого не по-маже нарікати на долю. — Чи пригадуєш собі наших добрих двох товаришів, з котрими ми стільки разом пережили? — Коли він побачив стільки нещастя, охопило його зворушення. — Ти повинен про це спершу переконатися, заки будеш (схочеш) щось твердити. — Якими мовами володієш? — Коли зближуєшся до церкви, здійми капелюх. — Бажай іншим добра і сподівайся сам кращих часів. — Одяг, що його ми носили, мав уже 10 літ і матерія була ще досить сильна, щоб її ще довше вживати.

ДВАДЦЯТЬ ШОСТА ЛЕКЦІЯ

Описова (посередня) мова). — Die indirekte Rede.

Описова (посередня) мова. — Die indirekte Rede.

Умовна форма. — Konditional.

Ich glaube er sei krank

думаю, що він (мабуть) хворий.

Ich wünsche Ihnen, daß Sie viel Glück hätten

бажаю вам, щоб ви мали багато щастя.

Er sagt, es wäre ihm besser gegangen, wenn er gesund
gewesen wäre

він каже, що йому пішло би було ліпше, колиб він
був здоров.

Wir fragten euch, was ihr wolltet?

ми питалися вас, що ви хочете?

ПРИМІТКА Ч. 50 ANMERKUNG N

І в німецькій і в українській мові можна вживати форми безпосереднього звероту до когось (direkte Rede) і форми описової (indirekte Rede). Напр. коли кажемо по-українськи „іди до дому”, то це зверот безпосередній; описовим (посереднім) він стає тоді, коли скажу: „я кажу, щоб він ішов до дому”. У німецькій мові ця посередня, описова форма остільки трудніша, що 1) після злучки daß (що, щоби), яка започатковує побічне речення, може стояти або дійсний спосіб (Wirklichkeitsform), або можливий (Möglichkeitsform) і 2) саме одною із прикметних рис німецької мови є викидання в описовій мові взагалі злучки та вживання самого тільки можливого способу, при чому присудок залишається на тому самому місці, як у реченні головнім. Такий приклад ми подали на самому початку цієї лекції. „Думаю, що він хворий” можна по німецьки сказати: 1) **ich glaube, daß er krank ist** (тоді, коли я знаю це напевне, і тоді треба казати: **ich weiß, daß er krank ist**), або 2) **ich glaube, daß er krank sei**, або 3) **ich glaube er sei krank** (тоді, коли це моє припущення, мій здогад або мій сумнів). Взагалі в описовій (посередній, залежній) німецькій мові вживаємо способу можливого, при чому так виразно зазначаємо цей можливий спосіб, що навіть змінюємо час, якщо дійсний і можливий спосіб даного дієслова в даному часі такий самий. Напр.: *не можна сказати sie fragten uns, ob wir in die Stadt gehen* (бо тоді не можна б розрізнити можливого способу від дійсно-

го), лише треба казати: *ob wir in die Stadt gingen*. Треба тямити, що в таких випадках замість можл. способу часу теперішнього — вживаємо можливого способу часу минулого недоконаного; замість мин. доконаного — давноминулого; замість будучого часу — т. зв. умовного. Т. зв. умовний спосіб дієслова приходить саме лише в описовій мові та в умовних реченнях. Умовним способом (Konditional) називаємо дієіменник (часу тепер. або мин. докон.) отриманий з *ich würde*. *Ich würde bitten* = я просив би, *ich würde darauf eingehen* я на це згодився би; *er fragt, ob wir in die Stadt mitfahren würden* він питається, чи (може) ми з ним поїхали б (поїдемо) до міста.

Умовний спосіб теперішнього часу: Konditional der Gegenwart:	
активна форма: aktive Form:	страдальна форма: leidende Form:
<i>ich würde tragen</i>	<i>ich würde getragen werden</i>
<i>du würdest „</i>	<i>de würdest „ „</i>
<i>er würde „</i>	<i>er würde „ „</i>
<i>wir würden „</i>	<i>wir würden „ „</i>
<i>ihr würdet „</i>	<i>ihr würdet „ „</i>
<i>sie würden „</i>	<i>sie würden „ „</i>
Умовний спосіб минулого часу: Konditional der Vergangenheit:	
<i>ich würde getragen haben</i>	<i>ich würde getragen worden sein</i>
<i>du würdest „ „</i>	<i>du würdest „ „ „</i>
<i>er würde „ „</i>	<i>er würde „ „ „</i>
<i>wir würden „ „</i>	<i>wir würden „ „ „</i>
<i>ihr würdet „ „</i>	<i>ihr würdet „ „ „</i>
<i>sie würden „ „</i>	<i>sie würden „ „ „</i>

Спосіб умовний (Konditional) це мабуть найтрудніша форма у німецькій граматиці; навчитися правильно вживати її можна тільки після довгої вправи.

Приказовий спосіб в описовій мові користується словами sollen і mögen, як помічними. Напр.: der Herr sagt, sein Diener solle sich sofort auf die Post begeben пан сказав, що його слуга має негайно піти на пошту; ich warne euch, ihr möget euch nicht so lange aufhalten осерегіаю вас, щоб ви так довго не затримувалися (не барилися).

При **питаннях** в описовій мові треба завжди ставити на початку ob (чи) і вживати можливого способу, того самого часу, що в мові безпосередній. Напр.: der Lehrer fragte seine Schüler, ob sie ihn gut verstanden und ob sie richtig würden antworten können (= und ob sie richtig antworten könnten) учитель запитав своїх учнів, чи вони його добре зрозуміли і чи зможуть правильно відповідати.

мова безпосередня: direkte Rede):	мова описова: (indirekte Rede):
1. was schreibst du?	1. ich frage ihn, was er schreibe
2. hast du eine schöne Schrift?	2. ich frage ihn, ob er eine schöne Schrift habe
3. geh rasch in die Schule!	3. ich sage ihm, er soll rasch in die Schule gehen
4. ihr habt mit Recht eine schlechte Note bekommen	4. der Lehrer glaubte, die Schüler hätten mit Recht eine schlechte Note bekommen

ВПРАВА Ч. 26 ÜBUNG N

Der Jäger erzählte seinen Kindern, er sei auf die Jagd gegangen und habe zwanzig Hasen geschossen. — Der König traute seinem jüngeren Sohn nicht, er würde es besser verrichten, als dessen ältere Brüder. — Die Leute haben dem Mädcl gesagt, es wäre schuld an dem Schicksal seiner Brüder. — Sie hat einen Soldaten gesehen, sie glaubte aber, es

wäre der Hauptmann. — Ich habe heute einen Brief von meinem Kameraden bekommen, in dem er schreibt, er sei krank gewesen und habe mich deshalb nicht besuchen können. — Hätte ich das Geld gehabt, hätte ich mir dieses Auto gekauft. (= Wenn ich Geld gehabt hätte, würde ich mir dieses Auto gekauft haben). — Ich habe ihn schon mehrmals gebeten, er möge auf der Strasse aufpassen und solle nicht so rasch laufen.

das Auto	авто	prahlen	чванитися
die Regel	правило	verweilen = weilen	перебувати
die Grammatik	граматика		
trauen	довіряти	niedersetzen = setzen	
verrichten	полагодити	gerade	просто
schuld(ig)	винуватий	einfach	звичайний, поодинокий
mehrmals = öfters	частіше		
aufpassen	уважати		

Я йому сказав, щоб він так не хвалився, бо це негарно. — Він запевнював мене, що він не має вже ніяких грошей та буде змушений виїхати за границю шукати праці. — Як часто треба повторяти, що учень повинен слухати свого вчителя! — Я на правду не знаю, чи він вже вернувся до дому, чи все ще перебуває у місті. — Мій приятель скаржився передімною, що він такий хворий, що не має сили навіть піти до городу і сісти на лавку. — Коли матиму час, то буду вас просити взяти мене з собою до кіна. — З тим хлопцем нічого не дасться зробити, він просто не може зрозуміти найпростіших правил граматика. — Це вже час, щоб ви самі самостійно склали німецькі речення та пробували говорити по-німецьки.

ДВАДЦЯТЬ СЬОМА ЛЕКЦІЯ. SIEBENUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE.

Ділення складів. — Die Silbentrennung.

Je - des Wort wird nach sei - nen ein - zel - nen

Sil - ben ge - trennt, nicht Buch - sta - ben

al - so, nur die Sil - ben sind trenn - bar.

Кожне слово ділиться по своїм складам, отже не букви є подільні, лише склади.

ПРИМІТКА Ч. **51**
ANMERKUNG N

Як у усіх мовах, таксамо й у німецькій треба при писанні ділити слова тоді, коли вони не вміщаються в один рядок. Найзагальніше правило, як ділити, теж

таке саме: так, як кожне слово само розпадається, коли його помалу виговорюємо. З інших правил найважливіші такі:

1) коли слово подвійне або взагалі зложене, то воно розпадається перед усім на свої складові частини. Напр.: das Abend-brot вечеря, das Mittag-essen обід, der Mittel-schul-lehrer учитель середньої школи, hoch-achtungs-voll з високою пошаною, aus-steigen висідаги, Gross-stadt велике місто;

2) коли у слові, між складами, приходять тільки одна приголосівка, тоді вона переходить на другу сторону. Напр.: le-sen, ge-hen, schrei-ben, Ti-sche, Bü-cher. (З цього бачимо, що *sch* і *ch* є нероздільні. Таксамо не вільно ділити *th* і *ph*: Phi-lo-so-phi-e, The-o-dor). Однак, маючи на увазі перше правило про поділ зложених слів на окремі частини, приголосівка залишається і не переходить на другу сторону, якщо вона належить до складової частини зложеного слова. Напр.: her-ein до середини (а не he-rein), vor-an наперед, Schutz-engel янгол-хоронитель;

3) коли між складами є більше приголосівок, то ділимо їх так, що на другу сторону переходить тільки одна, і то остання приголосівка (таксамо: *sch*, *ch*, *th*, *ph*). Напр.: meh-re-re Schrän-ke кілька шаф, eine Schreib-ma-schi-ne dient zum Schrei-ben писальна машина служить до писання, ein glat-ter Tisch гладкий стіл, sie kom-men вони приходять, die deut-sche Sprache німецька мова, але: Deutsch-land). Тз це дві приголосівки (хоч вимовляємо їх, як одно наше *ц*) і тому їх треба ділити. Напр.: sitzen сидіти, er macht dum-me Wit-ze він робить дурні дотепи;

4) *ck* = *kk*, себто ділимо так, немов замість *ck* стояли б два *k*. Отже: der Acker ріля, Ak-ker; der Rock піджак, die Röcke, Rök-ke; зате *st* не розділюється: ko-sten коштувати, We-sten захід.

Оклик. — Das Empfindungswort.

Hurrah, wir sind schon da! гурра, ми вже тут!

Pfui, was für ein abscheuliches Wetter! пфуй, чка препогана погода!

Weh' ihnen! горе їм!

ПРИМІТКА Ч.
ANMERKUNG N **52**

Багато окликів (das Empfindungswort або der Empfindungslaut) у німецькій мові таких самих, як в укра-

їнській, себто і німці й українці тими самими звуками віддають такі свої почування, як радість (ha, ha, ha! hahaha!), біль (ach!), брідь (brr!), сумнів (hm!) чи обурення (pfui!). Все-ж, кожна мова має свої прикметні оклики; напр.: геть! = weg (damit)! слава! = heil! про-біг! = bei Gott! о горе! = weh!

Є теж такі оклики, яких не можна перекласти, су-тонімецькі. Напр.: juchhe! = гей га! (вислів великої ра-дости); Donnerwetter! = до сто громів! Holla! = гей! (коли кликати когось); potztausend! до дідька!

Є врешті й такі оклики, якими німці наслідують звуки (звірят, машини, стрілу ітд.). Напр.: miau! puff! piff-paff!

ВПРАВА Ч. 27 ÜBUNG N

Weh mir, was habe ich nur da getan! — Pst, sprich darüber nichts deinem Vater! — Beide Knaben gingen zu- sammen baden und bums! ist einer ins Wasser gesprun- gen. — Er hat etliche Prügel bekommen und schrie „au!“ vor Schmerz. — Bim-bam, bim-bam, hört man zu Ostern alle Kirchenglocken läuten. — Der Führer hat eine grosse Rade gehalten und alle deutsche Volkgenossen begrüßten ihn mit unaufhörlichen Heil-Rufen. — Als der Schutzmann den Dieb auf frischer Tag ertappte und ins Gefängnis ab- führte, begleiteten den Frevler unterwegs die Pfui-Rufe.

Поділи такі слова на склади:

Du sollst folgende Wörter auf Silben trennen:

Schlußfolgerung (внесок), ertappen зловити (когось на чімсь), erwischen (піймати), sich setzen (сідати), ab- lauschen (підслухувати), böckig (упертий), er hat viele Böcke geschossen (зробив багато дурниць), Restaurant (ресторан).

die Glocke дзвін
der Volkgenosse земляк
der Ruf оклик
das Schimpfwort лайливе
слово
der Fluch проклін
der Teufel чорт
der Kessel котел
der Siedekessel котел, де
вариться

Gottlob! Gott sei Dank! слава
Bogy!
der Arzt лікар
etliche кілька
läuten дзвонити
unaufhörlich безупинний
ertappen зловити
abführen відпроваджувати
unterwegs подорожі
freudig радісно

hitzig гарячий
zornig розгніваний
liefern достарчити
seufzen зідхати

genesen видужати, поздоро-
віти
u. s. w. = und so weiter — ітд.
undgl. — und dergleichen —
ітп.

Це негарно вживати таких лайливих слів і прокльонів, як „до дідька” і т. п. — Гей, гей! викликували радісно хлопці на прогульці. — „До сто громів!”, крикнув старий вояк, який оповідав про боб, в котрих брав участь, — „це був гарячий час і чоловік сидів, як у кітлі!” — „Геть з цим!” крикнув розгніваний купець, побачивши поганий товар, що його йому достарчили. — Слава Богу! зідхнули діти, коли почувли від лікаря, що їх хвора мама швидко видужає.

ДВАДЦЯТЬ ОСЬМА ЛЕКЦІЯ

DIE ACHTUNDZWANZIGSTE UNTERRICHTSSTUNDE DIE UKRAINE.

Die Ukraine ist ein ausgedehntes, überaus fruchtbares Land. Westlich reicht es bis zu dem Fluss San, östlich bis zum Kaukasus, einem zerklüfteten Gebirge, und einem Strom, der Don genannt wird. Im Süden bilden das Schwarze Meer und die Karpathen die Grenze. Auf diesem 460.000 Quadratkilometer grossen Gebiet lebt das ungefähr vierzig Millionen Seelen zählende Volk der Ukrainer.

Es gibt eine Ostukraine mit der Hauptstadt Kiew am Dniepr und eine Westukraine, deren Hauptstadt Lemberg ist. Zur Westukraine gehören die Länder zu beiden Seiten der Flüsse Dniestr und Bug. Aber auch am linken Ufer des San, im Chelmerland und im Gebiet von Lemkow leben Ukrainer.

Aus der Geschichte wissen wir, dass über die Ukrainen zuerst Fürsten herrschten. Unter dem mächtigen Fürsten Wladimir dem Grossen nahmen die Ukrainer im Jahre 988 das Christentum an. Die wiederholten Ueberfälle wilder asiatischer Völkerschaften, insbesondere der Tataren, die am Anfang des 13. Jahrhunderts in das Land einfielen, richteten das ostukrainische Fürstentum zu Grunde. Im Westen dagegen, im galizisch-wolhynischen (bzw. Galizisch-Wladimir-schen) Staate, behaupteten sich die ukrainischen Fürsten bis zum Jahre 1340, das heisst bis zum Feldzug des polnischen Königs Kasimir des Grossen, der die Westukraine an Polen angliederte. Erst das Entstehen des Kosakentums, das die Periode der Hetmanherrschaft einleitete, brachte die politische

Wiedergeburt des Ukrainertums. Nachdem der Hetman Bohdan Chmelnytzkyj Polen geschlagen hatte, wurde die Ukraine auf Grund des Paktes von Perejaslau dem Schutz der russischen Krone anvertraut. Das war im Jahre 1654. Ein Aufstand des Hetmans Iwan Mazepa im Jahre 1709 endete in der Schlacht bei Poltawa mit einer Niederlage.

Bis zur ersten Teilung Polens gehörte die Westukraine diesem Staate an. Damals, im Jahre 1772, fiel die Westukraine an Oesterreich und sie blieb ein Teil dieses Staates bis zum Zerfall der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1918. Die russische Revolution und der Zerfall der österreichisch-ungarischen Monarchie waren für die Ukrainer das Signal zum Kampf um die Unabhängigkeit. In der Ostukraine rief die Zentralrada, das ukrainische Nationalparlament, die Volksrepublik aus, die von Deutschland anerkannt wurde und mit der die Zentralmächte am 9. Februar 1918 Frieden schlossen. Nach dem Abzug der deutschen Truppen aus der Ostukraine fiel dieses Gebiet an die Sowjetunion, während die Westukraine nach dem blutigen Krieg von den Polen erobert wurde. Im März 1923 stimmten die Westmächte der Teilung der Ukraine zu. Während des letzten kriegerischen Konfliktes mit Polen besetzten die Russen am 22. September 1939 die Stadt Lemberg. Somit ist beinahe das gesamte ukrainische Land und das ganze ukrainische Volk in den Grenzen des Sowjetstaates vereinigt.

Die ukrainische Kultur kann auf eine tausendjährige glorreiche Geschichte zurückblicken. Das ukrainische Volk unterhielt frühzeitig ausgedehnte Handelsbeziehungen mit anderen Ländern. Bereits zur Zeit der ersten Kiewer Herzöge bestand ein enger wirtschaftlicher Kontakt zwischen der Ostukraine und dem byzantinischen Reich. Die fruchtbare Schwarze Erde und die herrlichen Gefilde an den Ufern des Schwarzen Meeres übten seit den ältesten Zeiten sowohl auf die mongolischen Stämme als auch auf die beiden slawischen Nachbarn der Ukrainer, die Polen und Russen, eine starke Anziehungskraft aus. Lange Jahre galt die Ukraine als die „Kornkammer Europas“. Gegenwärtig besitzt die Ukraine u. a. die grössten Rübenfelder sowie die bedeutendsten Zuckerfabriken in ganz Europa. Aber auch Kohlenbergwerke sind vorhanden, und die Oelgruben von Boryslau in der Westukraine sind nicht unbekannt.

Die allukrainische Kultur stand unter dem starken Einfluss von Byzanz und dessen Kunst. Die alten Denkmäler der ukrainischen Baukunst gehören zu den schönsten in

